



Polskie tańce narodowe w muzyce artystycznej

- [Polskie tańce narodowe w muzyce artystycznej](#)



Polskie tańce narodowe w muzyce artystycznej

Źródło: online-skills, źródło:.

Ważne daty

1810-1849 – lata życia Fryderyka Chopina;

1819-1872 – lata życia Stanisława Moniuszki;

1785-1857 – lata życia Karola Kurpińskiego;

1765-1833 – lata życia Michała Kleofasa Ogińskiego;

1835-1880 – lata życia Henryka Wieniawskiego;

1860-1941 – lata życia Ignacego Jana Paderewskiego;

1913-1994 – lata życia Witolda Lutosławskiego;

1932-2013 – lata życia Wojciecha Kilara.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela:

I. Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna.

4. W zakresie słuchania i percepcji muzyki. Uczeń:

1) świadomie słucha wybranych dzieł literatury muzycznej (fragmentów lub/i w całości):

C) polskich pieśni artystycznych i patriotycznych,

D) utworów ludowych w postaci oryginalnej i artystycznie opracowanej;

2) rozpoznaje ze słuchu:

D) polskie tańce narodowe,

3) rozpoznaje i analizuje utwory muzyczne określając ich elementy, nastrój i charakter, formułuje wypowiedzi, stosując pojęcia charakterystyczne dla języka muzycznego;

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania.

5. Uczeń określa charakterystyczne cechy:

1) polskich tańców narodowych: poloneza, mazura, kujawiaka, oberka, krakowiaka;

6. Wymienia nazwy epok w dziejach muzyki (średniowiecze, renesans, barok, klasycyzm, romantyzm, muzyka XX w.) oraz potrafi wskazać kompozytorów reprezentatywnych dla nich.

7. Porządkuje chronologicznie postacie kompozytorów: np. Mikołaj Gomółka, Jan Sebastian Bach, Antonio Vivaldi, Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven, Fryderyk Chopin, Stanisław Moniuszko, Karol Szymanowski, Witold Lutosławski, Wojciech Kilar, Henryk Mikołaj Górecki, Krzysztof Penderecki i inni.

III. Kultura muzyczna, narodowe i światowe dziedzictwo kulturowe. Uczeń:

1) zna repertuar kulturalnego człowieka, orientując się w sztandarowych utworach z dziejów historii muzyki i współczesnej kultury muzycznej oraz wartościowej muzyki popularnej.

Nauczysz się

- rozpoznawać słuchem w muzyce artystycznej polskie tańce narodowe;
- przyporządkowywać tytuły utworów do kompozytorów;
- rozpoznawać wizerunki kompozytorów;
- porządkować chronologicznie postacie kompozytorów.

Polskie tańce narodowe

Wszystkie polskie tańce narodowe mają swoje źródło w polskich tańcach ludowych. Szczególną rolę tańce narodowe odegrały w epoce **romantyzmu**, czyli w okresie, kiedy Polska znajdowała się pod zaborami. Wówczas to tańce narodowe odegrały wielką rolę w budowaniu tożsamości narodowej. Polscy kompozytorzy tego okresu podkreślali jednocześnie polskość swojej twórczości. Był to jeden z czynników wspierających polską kulturę w okresie, kiedy naród polski nie miał swojego państwa. Utwory w rytmach polskich tańców narodowych stały się zatem czynnikiem warunkującym zachowanie tożsamości narodowej.

Po rytmy polskich tańców narodowych sięgają również kompozytorzy współcześni, m.in. w kompozycjach do muzyki filmowej.

Wyróżnia się pięć polskich tańców narodowych:

- **Polonez,**
- **Mazur,**
- **Kujawiak,**
- **Oberek,**
- **Krakowiak.**

Zobacz, jak tańce przedstawiła **Zofia Stryjeńska**, jedna z najbardziej znanych polskich artystek-plastyków dwudziestolecia międzywojennego ubiegłego wieku.









Ćwiczenie 1

Wskaż obrazy, które nie przedstawiają polskich tańców narodowych. Podpis każdego z tańców znajdziesz na obrazie.

☐☐☐☐☐

Polskie tańce narodowe w muzyce artystycznej

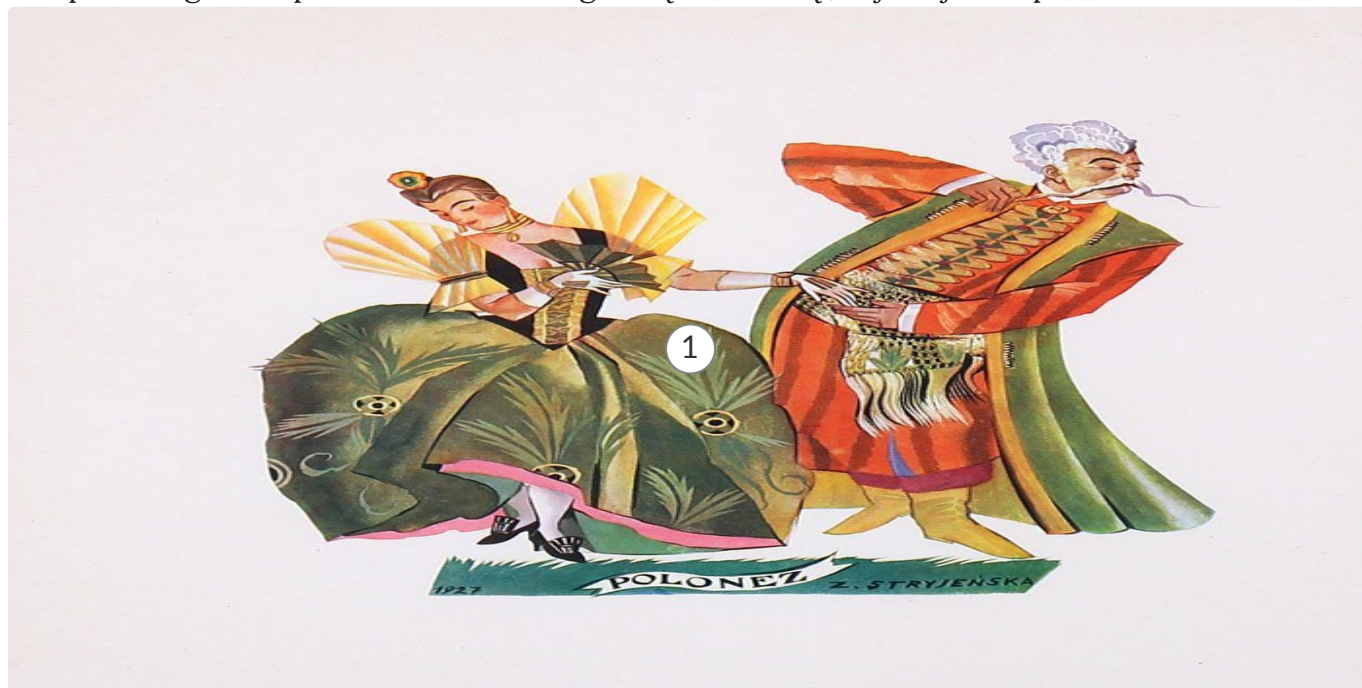
Podczas tej lekcji będziesz słuchał utworów polskich kompozytorów napisanych w rytmach polskich tańców narodowych. Podczas słuchania, staraj się zwrócić uwagę na charakterystyczne cechy tych tańców: metrum, tempo, charakter, akcenty, nastrój itp. Utwory muzyki klasycznej, którym kompozytor nadaje cechy tańców, nazywamy tańcami stylizowanymi.

Fryderyk Chopin



Fryderyka Chopina (1810–1849) uważa się powszechnie za kompozytora, który najpełniej potrafił w swojej twórczości oddać ducha muzyki polskiej. Wiele jego utworów już w tytule zawierają nazwę tańców narodowych. Chopin skomponował 16 polonezów i aż 57 mazurków, napisał również *Rondo a la Mazur F-dur* oraz *Rondo a la Krakowiak F-dur*. Utworem Chopina, który wprost wyraża charakter muzyki polskiej, jest *Fantazja A-dur na tematy polskie*, w której ostatniej, trzeciej części kompozytor zawarł melodię kujawiaka.

Posłuchaj *Poloneza cis-moll op. 26*, skomponowanego wkrótce po klęsce powstania listopadowego. Chopin oddał w nim tragiczną atmosferę, w jakiej skomponował ten utwór.



Wykonawca: Artur Rubenstein

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Zofia Stryjeńska, Polonez z cyklu Tańce Polskie, Źródło: zpe.gov.pl

Wyjątkowe miejsce w twórczości Chopina zajmują mazurki. Mazurek nie jest wprawdzie tańcem narodowym, ale Chopin zawarł w swoich mazurkach rytmy mazura, oberka i kujawiaka, które są tańcami narodowymi i oddają cechy tych tańców.

Przeczytaj tekst na temat mazurka, którego za chwilę wysłuchasz. Autorem jest Mieczysław Tomaszewski, muzykolog, chopinolog, edytor, profesor Akademii Muzycznej w Krakowie, wybitny znawca twórczości Fryderyka Chopina. Podczas słuchania zwróć uwagę na wskazówki, które Mieczysław Tomaszewski zawarł w opisie *Mazurka e-moll*.

❧ Drugi mazurek, w *e-moll*, przynosi „tęskną” nutę kujawiaka. Ma być grany **lento ma non troppo**. Melodia zdaje się ewokować nastrój i charakter gry jakiegoś wiejskiego skrzypka, biegłego w sztuce zdobienia pierwotnej melodii. Niewyodrębnioną w mazurku tym – część środkową wypełnia mazur lub też oberek – „taniec w miejscu”. Zrazu mazurkowy motyw inicjalny wraca uporczywie, podparty rubasznym przytupywaniem. A potem następuje moment, w którym taniec zamiera. Trwa jedynie, jakby przestępowanie z nogi na nogę w oczekiwaniu na powrót tanecznej melodii. Chopin oddaje tu głos harmonii: akordom, które ruchem sekund tańczą jedynie w miejscu, uwiązane przez niezmiennie trwającą nutę basu. Wraca melodia kujawiaka – a wraz z nią nastrój początkowy, oscylujący między ożywieniem a owym „tęsknym” zamyśleniem.

Autor: Mieczysław Tomaszewski

Cykl audycji *Fryderyka Chopina Dzieła Wszystkie*

Polskie Radio II

Źródło: <http://pl.chopin.nifc.pl/chopin/composition/detail/name/mazurek/id/177> (dostęp z dnia 31.03.2018)

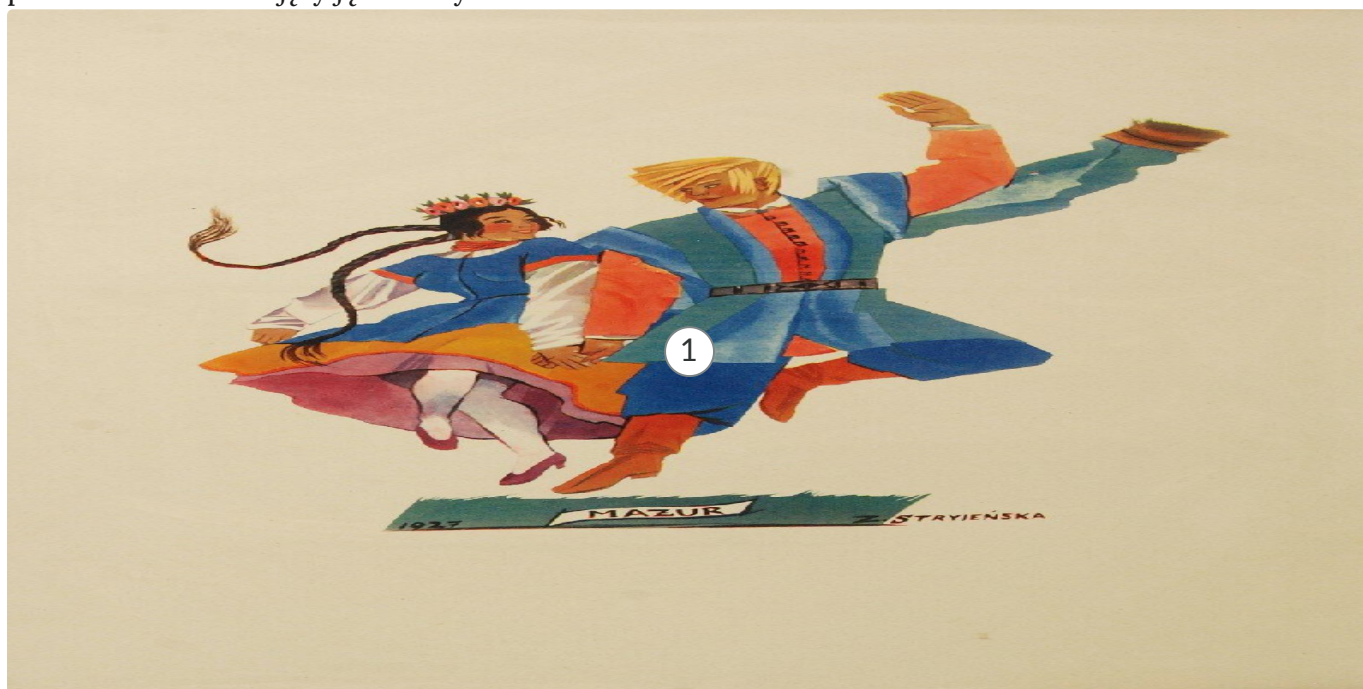
Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D14N8OlZb>

Na nagraniu Mazurek e-moll opus siedemnaste numer 2 Fryderyka Chopina. Utwór rozpoczyna się smutno, kujawiakowo, ale przez tęskną melodię, przebijają się taneczne oberkowe i mazurowe rytmy.



Stanisław Moniuszko

Stanisław Moniuszko (1819-1872) w swoich najświetniejszych **operach** oddał charakter muzyki polskiej poprzez umieszczenie w nich polonezów i mazurów, które są rozpoznawalne w polskiej kulturze także obecnie, a opery te do tej pory stanowią tzw. „żelazny repertuar” i są wystawiane z niesłabnącą popularnością. Operę *Straszny Dwór* Moniuszko napisał po upadku powstania styczniowego. Premiera opery stała się wielką manifestacją patriotyczną. Władze carskie uznały treści narodowo-patriotyczne za zbyt niebezpieczne i już po trzecim przedstawieniu zdjęły ją z afiszy.



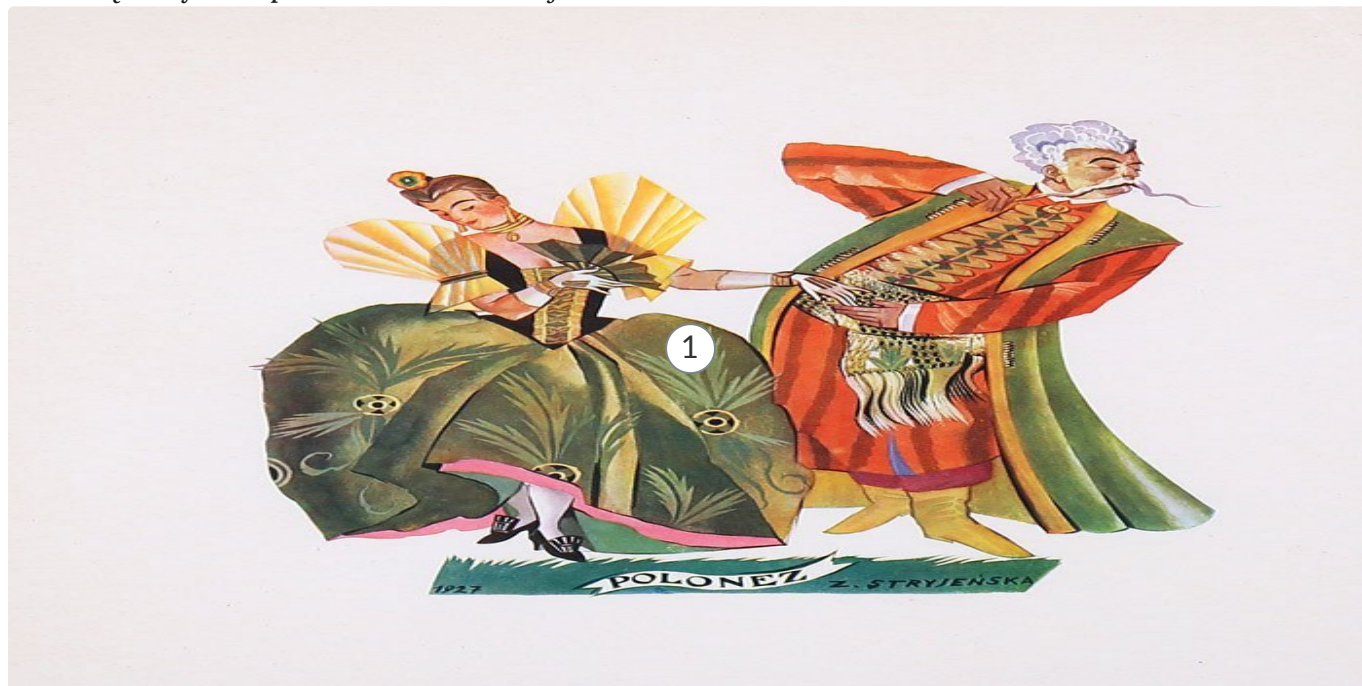
Wykonawca: Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Narodowej, dyr. Antoni Wit

Źródło: Moniuszko: Ballet Music

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Zofia Stryjeńska, Mazur z cyklu Tańce Polskie, Źródło: zpe.gov.pl

W kolejnym przykładzie usłyszysz fragment *Arii z kurantem* z opery *Straszny Dwór*. Kurant to mechanizm w zegarze lub pozytywce, który wygrywa melodie. Kurant w tej arii wygrywa melodię w rytmie poloneza. Posłuchaj.



1

Aria z kurantem z opery *Straszny Dwór*, autorstwa Stanisława Moniuszki

Wykonawca: Piotr Beczała

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Zofia Stryjeńska, Polonez z cyklu Tańce Polskie, Źródło: zpe.gov.pl

Karol Kurpiński



Karol Kurpiński (1785-1857), to kompozytor z okresu **klasycyzmu**, który obecnie jest niesłusznie zapomniany. To twórca, m.in. wielu polonezów i **mazurków**. Posłuchaj Poloneza tego kompozytora.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D14N8OIzb>

Karol Kurpiński „Polonez d-moll”, online-skills, CC BY 3.0

Na nagraniu wykonany na fortepianie Polonez d-moll autorstwa Karola Kurpińskiego. Utwór w rytmie Poloneza, o zmiennym nastroju. W melodii występują liczne ornamenty.

Michał Kleofas Ogiński



Michał Kleofas Ogiński (1765-1833), to nie tylko kompozytor, ale także pisarz i bardzo aktywny działacz polityczny, uczestnik Insurekcji Kościuszkowskiej. To twórca, m.in. wielu polonezów,

z polonezem *Pożegnanie Ojczyzny* na czele. Jest to jeden z najbardziej znanych, polskich polonezów, szczególnie tych z okresu przed epoką romantyzmu.



1

Pożegnanie Ojczyzny, autorstwa Michała Kleofasa Ogińskiego

Wykonawca: Warsaw Chamber Orchestra

Źródło: The Best of Classical Music/Great Polish Composers

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Henryk Wieniawski



Henryk Wieniawski (1835-1880) był kompozytorem, a także wybitnym [wirtuozem](#) skrzypiec. Od 1935 odbywa się co 5 lat Międzynarodowy Konkurs [Skrzypcowy](#) im. Henryka

Wieniawskiego, przeznaczony dla młodych skrzypków. Posłuchaj Kujawiaka a-moll.



1

Kujawiak a-moll, autorstwa Henryka Wieniawskiego

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Zofia Stryjeńska, Kujawiak z cyklu Tańce Polskie, Źródło: zpe.gov.pl

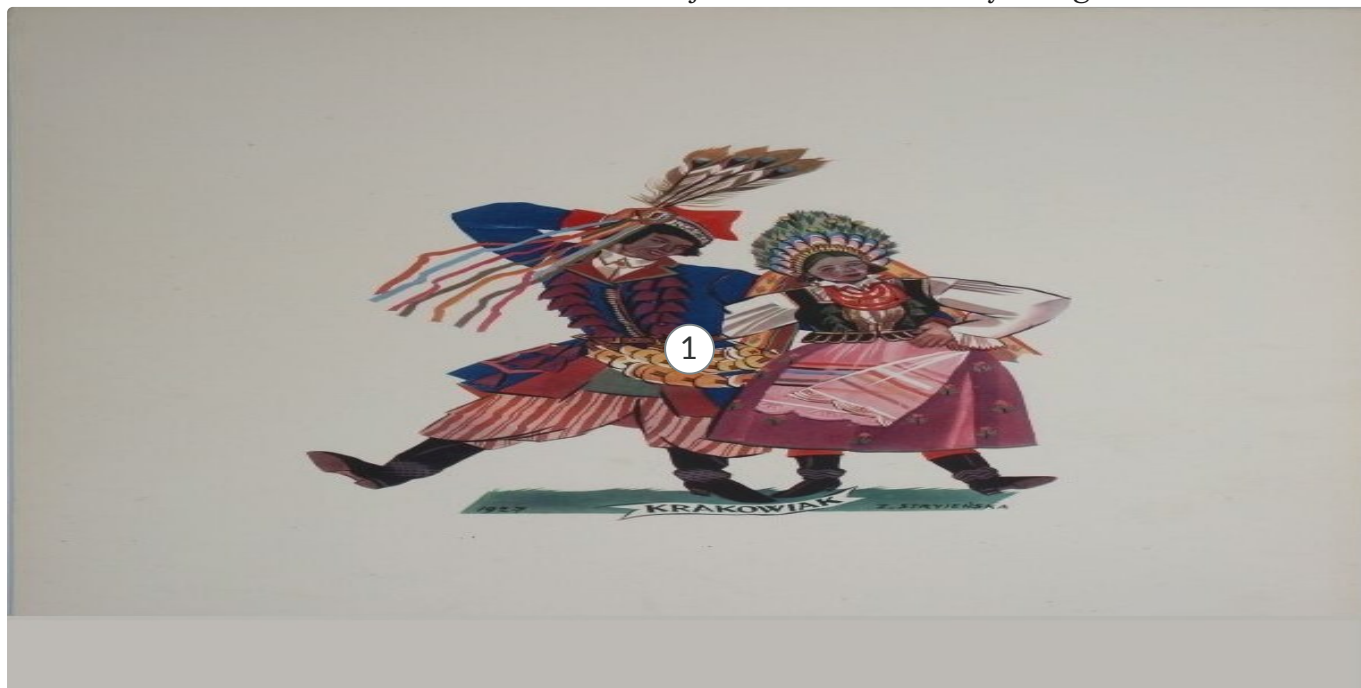
Ignacy Jan Paderewski



Ignacy Jan Paderewski

Ignacy Jan Paderewski (1860–1941) był wybitnym kompozytorem i wirtuozem [fortepianu](#),
znanym i uwielbianym na całym świecie. W odradzającej się Polsce sprawował funkcję

premiera i ministra spraw zagranicznych. Po wybuchu II wojny światowej Paderewski wszedł w skład władz Polski na uchodźstwie. Posłuchaj Krakowiaka Fantastycznego.



1

Krakowiak Fantastyczny, op. 14 nr 6, takty 1-40, autorstwa Ignacego Jana Paderewskiego

Wykonawca: Muzyk z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Zofia Stryjeńska, Krakowiak z cyklu Tańce Polskie, Źródło: zpe.gov.pl

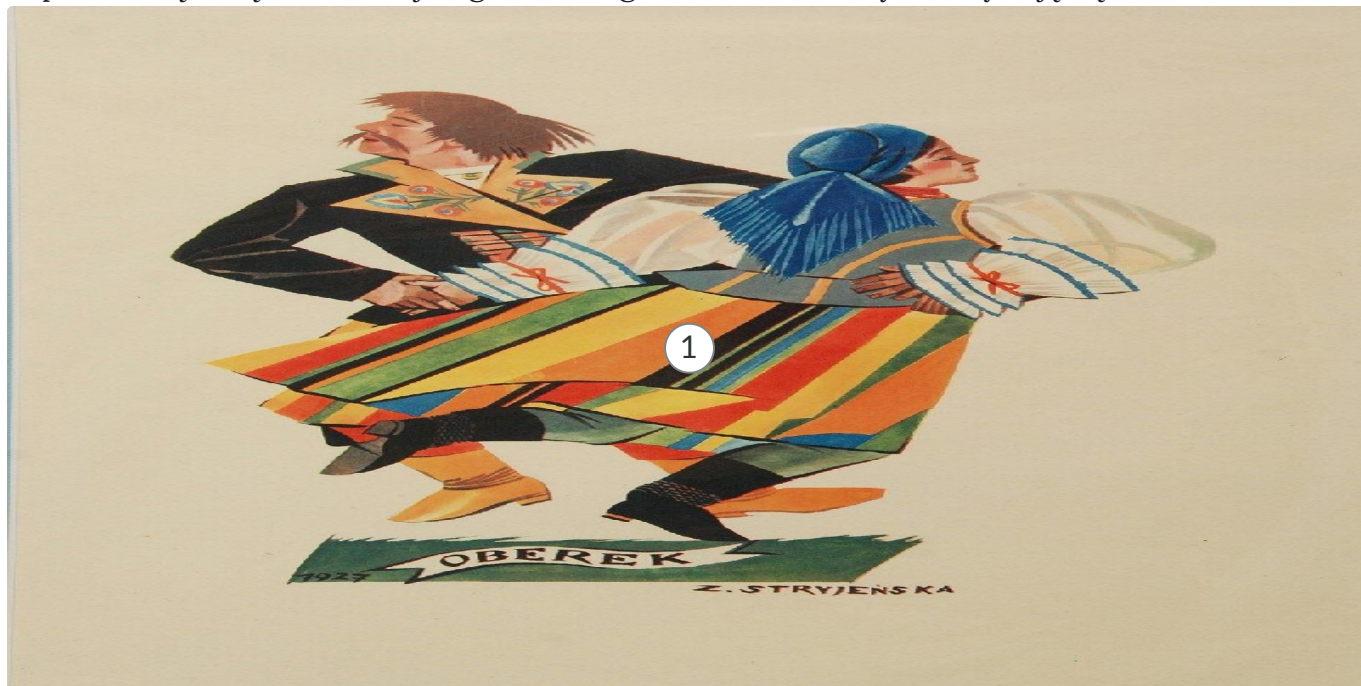
Witold Lutosławski



Witold Lutosławski

Witold Lutosławski (1913-1994) to najbardziej znany polski kompozytor muzyki współczesnej. Lutosławski także sięgał po tematy narodowe, napisał m.in. *Tryptyk Śląski*, *Pieśni walki podziemnej*, *Dwadzieścia kolęd*, *Melodie ludowe na fortepian*.

W 1950 roku Polskie Radio zamówiło u Lutosławskiego utwór oparty na polskim **folklorze**. Kompozytor sięgnął wówczas po tradycyjne melodie z Rzeszowskiego i na ich podstawie napisał *Małą suitę*. Posłuchaj fragmentu tego utworu, w którym odzywają się echa oberka.



1

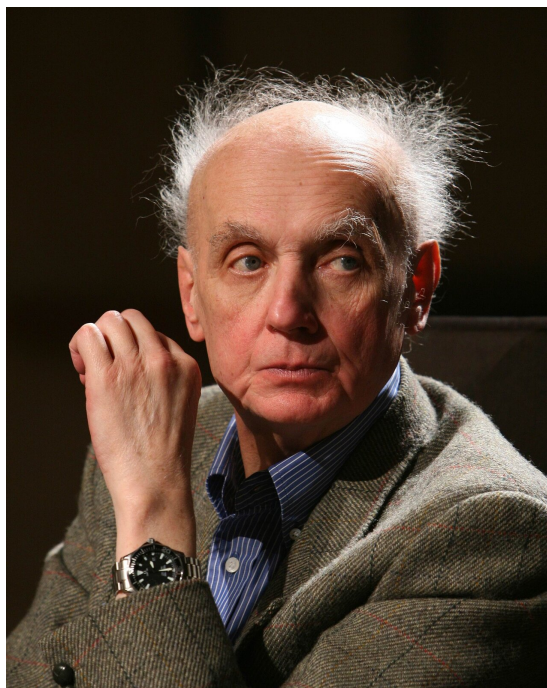
Mała Suita, autorstwa Witolda Lutosławskiego

Wykonawca: Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia, dyr. Antoni Wit

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Zofia Stryjeńska, *Oberek* z cyklu *Tańce Polskie*, Źródło: zpe.gov.pl

Wojciech Kilar



Wojciech Kilar (1932–2013) to polski pianista, kompozytor muzyki poważnej i filmowej, który zadebiutował na Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień”. Kilar również sięgał po wątki ludowe i narodowe, które ukazał m.in. w utworach *Krzesany*, *Bogurodzica*, *Kościelec*. Kilar napisał muzykę do niemalże 200 filmów. Posłuchaj Poloneza z filmu *Pan Tadeusz*.



1

Polonez z filmu *Pan Tadeusz*, autorstwa Wojciecha Kilara

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Zofia Stryjeńska, Polonez z cyklu Tańce Polskie, Źródło: zpe.gov.pl

Podsumowanie

W polskiej muzyce artystycznej jest wiele innych, znakomitych utworów, których ze względu na ramy czasowe tej lekcji nie można więcej zaprezentować. Na koniec mam dla Ciebie ciekawostkę. Posłuchasz za chwilę utworu, który jest powszechnie znany w całej Polsce i nieprzerwanie śpiewany od roku 1792, kiedy to został wykonany po raz pierwszy. Jest to kolęda napisana w rytmie polskiego tańca narodowego, poloneza. Ta kolęda to *Bóg się rodzi*. Piąta strofa, rozpoczynająca się słowami „Podnieś rękę, Boże Dziecię, błogosław Ojczyznę miłą”, nadaje pieśni szczególnego charakteru narodowego, aktualnego po dzień dzisiejszy. Utwór autorstwa Franciszka Karpińskiego wykonywany jest prawdopodobnie na melodię poloneza koronacyjnego jeszcze z czasów Stefana Batorego.



1

Kolęda *Bóg się rodzi*

Wykonawca: Chór Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

Zofia Stryjeńska, Polonez z cyklu Tańce Polskie, Źródło: zpe.gov.pl

Sprawdź swoją wiedzę

Ćwiczenie 2

Uporządkuj chronologicznie postacie kompozytorów.

Wojciech Kilar



Karol Kurpiński



Michał Kleofas Ogiński



Stanisław Moniuszko



Fryderyk Chopin



Ignacy Jan Paderewski



Henryk Wieniawski



Witold Lutosławski



Ćwiczenie 3

Wysłuchaj nagrania i wskaż jego autora.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>



Henryk Wieniawski



Ignacy Paderewski



Stanisław Moniuszko



Fryderyk Chopin

Ćwiczenie 4

Wskaż polski taniec narodowy, w którego rytmie jest napisana kolęda *Bóg się rodzi*.

☐ Kujawiak

☐ Krakowiak

☐ Mazur

☐ Polonez

☐ Oberek

Ćwiczenie 5

Wskaż polskie tance narodowe, których rytmy pojawiają się w mazurkach Chopina.

☐ Krakowiak

☐ Oberek

☐ Mazur

☐ Polonez

☐ Kujawiak

Ćwiczenie 6

Wysłuchaj nagrania i wskaż jego autora.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

☐ Fryderyk Chopin

☐ Michał Kleofas Ogiński

☐ Stanisław Moniuszko

☐ Karol Kurpiński

Ćwiczenie 7

Wysłuchaj nagrania i wskaż taniec, w rytmie którego został skomponowany.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

☐ Kujawiak

☐ Krakowiak

☐ Oberek

☐ Mazur

☐ Polonez

Ćwiczenie 8

Wysłuchaj nagrania i wskaż autora i tytuł utworu.

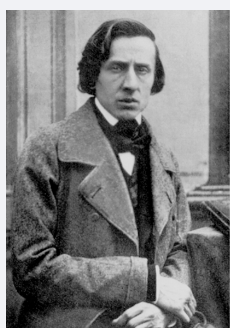
Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

- ☐ Henryk Wieniawski, *Kujawiak a-moll*
- ☐ Stanisław Moniuszko, *Straszny Dwór, Aria z kurantem*
- ☐ Wojciech Kilar, *Polonez z filmu Pan Tadeusz*
- ☐ Witold Lutosławski, *Mała suita*

Ćwiczenie 9

Uporządkuj wybrane grafiki z postaciami kompozytorów zgodnie z chronologicznym zapisem.



Ćwiczenie 10

Dobierz w pary tytuł utworu z jego autorem.

Ignacy Paderewski

Straszny Dwór

Fryderyk Chopin

Krakowiak Fantastyczny, op. 14, nr 6

Witold Lutosławski

Polonez z filmu *Pan Tadeusz*

Michał Kleofas Ogiński

Polonez cis-moll, op. 26, nr 1

Henryk Wieniawski

Mała Suita

Wojciech Kilar

Polonez *Pożegnanie Ojczyzny*

Stanisław Moniuszko

Kujawiak a-moll op. 3, nr 2

Praca domowa

Ćwiczenie 11

Wysłuchaj nagrania i wskaż autora i tytuł.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/PVEJBieAX>

☐

Henryk Wieniawski, *Kujawiak a-moll*

☐

Stanisław Moniuszko, *Straszny Dwór, Aria z kurantem*

☐

Fryderyk Chopin, *Mazurek e moll op. 17 Nr. 2*

☐

Stanisław Moniuszko, *Straszny Dwór, Mazur*

Słownik pojęć

Aria

[wł.] pieśń solowa z akompaniamentem instrumentalnym, wchodząca w skład opery, kantaty, oratorium i mszy, różniąca się od poprzedzającego ją często recytatywu rozwiniętą kantyleną, śpiewnością, stanowiąca wyodrębniony, samodzielny fragment.

Folklor

[ang. Folk - lore 'wiedza ludu'] - synkretyczna, wieloskładnikowa forma ludowej kultury symboliczno - artystycznej.

Fortepian

[wł. forte 'mocno', piano 'cicho'], instrument muzyczny z grupy chordofonów uderzanych.

Klasycyzm

kierunek w kulturze i sztuce europejskiej, nawiązujący do wzorów kultury antycznej; też: nurt w literaturze i sztuce różnych epok, nawiązujący do wzorców antycznych.

Lento ma non troppo

[wł.] powoli, ale nie za wolno

Mazurek

Nazwa mazurka podobnie jak mazura są pochodnymi nazwy regionu – Mazowsza. W etnografii muzycznej wyróżnia się tzw. rytmy mazurkowe charakterystyczne dla różnych tańców i pieśni nietanecznych. Z tego względu mazurki mogą mieć charakter mazura, oberka, kujawiaka, ksebki, odsibki, okrągłego, owczarka i innych tańców ludowych. Różnorodność takich rytmów występuje w stylizowanych mazurkach Fryderyka Chopina.

Opera

[wł. < łac.] dramatyczno-muzyczny, wokalnie-instrumentalny, z akcją dramatyczną, monologami i dialogami ujętymi w librecie, przeznaczony do wykonania na scenie (z odpowiednią scenografią), zwykle w specjalnie do tego celu zbudowanym teatrze operowym, również zwanym operą.

Romantyzm

Romantyzm w muzyce obejmuje cały wiek XIX. W tym okresie artysta jest jednostką wyjątkową, natchnioną. Podkreślany jest też indywidualizm twórczy. To, co *osobiste, subiektywne, uczuciowe i nieracjonalne*, jest teraz w centrum uwagi.

<http://meakultura.pl/edukatornia/romantyzm-w-muzyce-krotka-charakterystyka-37>
(dostęp z dnia 31.03.2018)

Skrzypce

instrument muzyczny z grupy chordofonów smyczkowych.

Wirtuoz

[wł.] muzyk zdolny pokonać trudności techniczne w grze na instrumencie muzycznym.

Biblioteka muzyczna

	Fryderyk Chopin, „Polonez cis moll, Op. 26 nr 1”, online-skills, CC BY 3.0
2	
3	Stanisław Moniuszko, fragment utworu z opery „Straszny Dwór”, online-skills, CC BY 3.0
4	Stanisław Moniuszko, „Aria z kurantem” z opery „Straszny Dwór”, online-skills, CC BY 3.0
5	Karol Kurpiński „Polonez d-moll”, online-skills, CC BY 3.0
6	Michał Kleofas Ogiński „Pożegnanie Ojczyzny”, online-skills, CC BY 3.0
7	Ignacy Jan Paderewski „Krakowiak Fantastyczny, op. 14 nr 6”, AMFN, CC BY 3.0
8	Witold Lutosławski, „Mała Suita”, online-skills, CC BY 3.0
9	Wojciech Kilar Polonez z filmu „Pan Tadeusz”, online-skills, CC BY 3.0
10	Kolęda „Bóg się rodzi”, online-skills, CC BY 3.0

Bibliografia

red. Andrzej Chodkowski, *Encyklopedia muzyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995

Bogusław Schaeffer, *Dzieje muzyki*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1983